

UNIREA BUCOVINEI CU ROMÂNIA (1918)

CONSTANTIN ȘERBAN

Bucovina, una din provinciile românești al cărei nume înseamnă „țara fagilor” — topic consemnat documentar prima dată în urmă cu peste 600 de ani (1392), despre care marele nostru poet național, Mihail Eminescu, afirma într-una din creațiile sale de excepție, având același nume, că este o „veselă grădină, cu pomi roditori și mândri feciori”, a apărut pe scena istoriei ca entitate politico-administrativă la o dată relativ recentă.

După cum se știe actul de naștere al acesteia datează din 1775 în contextul unor condiții istorice binecunoscute, când Imperiul habsburgic în complicitate cu imperiile otoman și țarist a ocupat în mod samavolnic nu mai puțin de 10 441 km.p. din teritoriul *Țării de sus* a Moldovei cu o populație de 71 750 locuitori, în cuprinsul căreia *românii erau majoritari* ca număr, 52 750 locuitori deci în procent de 73,24% din total restul populației ridicându-se la un procent de 26,76%.

Pe teritoriul noii provincii românești înstrăinate se aflau în acel moment trei orașe (Cernăuți, Siret, Suceava), 226 sate cu 52 cătune, 247 biserici, 10 mănăstiri (Putna, Sucevița, Solca, Humor, Voroneț, Moldovița, Ilisești, Sf. Ilie de lângă Suceava, Dragomirna, Pătrăuți) și 13 schituri. Se mai aflau apoi *vechile capitale* ale Moldovei de la Câmpulung pe Moldova, Baia, Siret, Suceava, apoi reședința episcopală de la Rădăuți, necropolele domnești de la Volovăț, Rădăuți (Bogdana), Putna și Sucevița, vechile cetăți moldovenești de la Tețina lângă Cernăuți, Hmielov pe Ceremuș și Suceava, apoi locurile de bătălie de la Doljești pe Siret, Baia și Codrul Cosminului unde Ștefan cel Mare și-a dovedit cu prisosință vitejia împotriva pretendentului Petru Aron și a regilor Ungariei și Poloniei, respectiv Matei Corvin și Ioan Albert, când aceștia i-au cوتropit hotarele Moldovei.

În cei 143 de ani de ocupație habsburgică până la Marea Unire din 1918 a *românilor* într-un singur stat național sub numele de România Mare, românii din Bucovina au fost supuși unei ocărmuiri străine care — contrar tuturor promisiunilor făcute de împărăteasa Maria Tereza în 1777 *că-i va lua sub protecția ei deplină, respectându-li-se legile și obiceiurile țării* — adică li se va respecta *autonomia administrativă* confirmată până atunci de Înalta Poartă ca putere suzerană — le-a nesocotit în mod bru-

tal toate legile și obiceiurile moștenite de la străbuni. Cum ? Mai întâi le-a înlocuit limba din viața publică, din școală și chiar din biserică cu limba ocupantului, cu limba germană, apoi i-a împiedicat sistematic să se folosească în mod liber de bogățiile naturale ale țării, le-a desființat autonomia administrativă, privind administrarea posesiunilor funciare ale bisericii, a inițiat, încurajat și favorizat colonizarea țării cu etnii diferite modificând structura demografică în detrimentul populației autohtone românești, astfel că din națiune dominantă în comparație cu etniile străine cum era în 1775 a devenit după mai bine de un secol (1900) o națiune autohtonă în minoritate față de acestea, cu un procent de 31,36% față de 68,64%, în totalul populației străine cea ruteană (ucrainiană) fiind cea mai numeroasă de 40,78% față de 31,36% români. Urmările acestei modificări forțate a raportului dintre numărul românilor și al străinilor în Bucovina aveau să creeze mari dificultăți românilor în timpul primului război mondial, când s-au conturat condițiile istorice cele mai favorabile pentru repararea nedreptății ce se făcuse poporului român în 1775 prin reîntruparea *Țării de sus* a Moldovei la Patria mamă, la regatul României.

După cum se știe atentatul de la Saraievo în Bosnia împotriva lui Franz Ferdinand, principele moștenitor al Austro-Ungariei la 28 iunie 1914, care a pus capăt vieții acestuia și al soției sale Sofia, a fost de fapt un pretext pentru deslănțuirea primului război mondial între Puterile Centrale (Germania și Austro-Ungaria) și Antanta (Franța, Anglia Rusia). Prin poziția sa geografică Bucovina așezată la frontiera dintre Austro-Ungaria și Rusia, în mod inevitabil a fost direct implicată în operațiile militare dintre acești doi mari beligeranți. Mai întâi că populația, indiferent de etnie, a fost mobilizată la 28 iulie 1914, românii fiind cuprinși în efectivul regimentelor 23 și 41 de infanterie din componența Diviziei 43, numărul acestora ridicându-se la 20 000 oameni. Alți 30 000 oameni au fost mobilizați la regimentele armatei austro-ungare staționate în Galiția (9 Dragoni, cel de Geniu și de Artilerie). În afară de aceștia alte câteva zeci de mii de români au completat efectivele Brigăzii 35 glotași, menită să apere hotarele Bucovinei. În planul de operații militare austro-ungare de pe frontul rusesc mai fusese organizat un corp de armată alcătuit din 4 divizii condus de generalul Kovacz, care urma să apere flancul drept al armatei habsburgice din Galiția și Bucovina.

Ca urmare a stării de război școlile publice din Bucovina au fost închise, guvernatorul conte Meran și-a mutat reședința de la Cernăuți la Vatra Dornei, un Consiliu de război a fost creat sub conducerea generalului de jandarmi Ed. Fischer, imputernicit să aplice pedeapsa capitală contra oricui era bănuit de spionaj și de trădare de patrie. Drept urmare, de la 1 august 1914 mulți români bănuți a fi ostili stăpânirii habsburgice (preoți, învățători, țărani, orășeni) chiar și cei dovediți a fi comențat evenimentele militare favorabile inamicului au fost arestați și internați în lagăre de război în diferite provincii ale imperiului, la Thalerhof în Stiria, la Olmutz în Moravia, la Munkacs în Ungaria. De asemenea autoritățile militare austro-ungare din Bucovina au introdus în toate localitățile starea de asediu însoțită de introducerea camuflajului, cenzurarea

scrisorilor, restrângerea circulației în timpul nopții. În scopul protejării de dezastrul războiului au fost evacuate tocmai la Viena nu numai moaștele Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, dar și multe odoare de preț provenind de la mănăstirile Dragomirna, Putna și Sucevița, unde au stat pe toată durata operațiilor militare. În fine mulți dintre localnici cu stare bună materială și atașați administrației habsburgice au luat drumul pribegiei în Maramureș și Transilvania, în locuri mai departe de linia frontului.

Componența eterogenă a armatei austro-ungare din această parte a frontului de est din Europa a favorizat armata rusă, condusă de generalul Pavlov, să obțină o victorie relativ ușoară contra adversarului ei. Primele ciocniri dintre cei doi beligeranți în Bucovina au avut loc la Noua Suliță la 7 august 1914, urmate de luptele de la Boian, Mahala, Rarancea și Toporăuți. La 30 august orașul Cernăuți a fost evacuat de autoritățile austriece și ocupat după câteva zile la 2 septembrie de către avangarda armatei ruse condusă de locotenent Pigarevski. Continuându-și ofensiva în Bucovina armata rusă a ocupat apoi după două săptămâni Storojinețul (15 septembrie) atingând linia Siretului la orașul Siret. În teritoriul ocupat armata rusă a instalat o administrație militară dublând pe cea civilă locală animată de sentimente rusofile. Cu acest prilej la Cernăuți a fost numit ca primar la 15 septembrie avocatul Temistocle Bocancea. În acea vreme Rusia urmărea anexarea Bucovinei căreia i-au atribuit numele de Rusia nouă (Novaia Rossia). În legătură cu scopurile politice ale Rusiei față de Bucovina în timpul primului război mondial este relevant faptul că în 1915 a apărut la Petrograd o micromonografie intitulată „*Bukovina (Zelenā Rossia) i eia prosloe, istoriko-gheograficeski ocerki* (Bucovina Rusia verde) și trecutul ei, studiu istorico-geografic) aparținând lui K. Baladjenko.

Ocupația rusă în Bucovina n-a durat prea mult, aproape o lună deoarece în urma unei contraofensive a armatei austro-ungare, acest teritoriu a fost reocupat de habsburgi la 21 octombrie același an. În săptămânile care au urmat contele Meran, guvernatorul austriac, a ordonat pe baza instrucțiunilor primite de la Viena, înființarea de noi unități militare alcătuite din localnici în cadrul a două corpuri de voluntari, unul format din români, altul din ucrainieni. În acest scop agenți ai guvernatorului au cutreierat întreaga Bucovină și au strâns acești ostași, cu ajutorul primarilor din comune și al deputaților români și ucrainieni din Parlamentul din Viena, respectiv Aurel Onciul și Nicolae Wassilko. Deputatul român ca purtător de cuvânt al celor pe care-i reprezenta a lansat atunci un apel către românii din Bucovina, în care-și manifestă credința față de Imperiul habsburgic; totodată el comunica dorința autohtonilor ca România — care-și declarase stare de neutralitate la 3 august 1914 — să se alăture Austro-Ungariei împotriva Rusiei aceasta, susținea el, fiind singura soluție pentru salvarea ființei neamului românesc amenințată de ocupația și desnaționalizarea țaristă. Apelul a fost urmat de convocarea unei mari adunări la Suceava la data de 22 noiembrie 1914, unde partici-

panții au reînnoit jurământul de credință față de stăpânirea habsburgică și s-au înrolat în unitatea militară proiectată.

Această stare de euforie n-a durat decât câteva zile, deoarece teritoriul Aurel Morariu într-o lucrare cu caracter memorialistic prin cuvintele doi beligeranți, armata rusă reușind iar să rupă frontul austro-ungar și să reocupe Cernăuții la 26 noiembrie și apoi rând pe rând localitățile: Storojineț, Siret, Câmpulung Moldovenesc, Pojorâta, Mestecăniș. În cursul operațiilor militare românii înrolați în unități de ariergardă ale armatei austro-ungare au luptat jertfindu-și viața, pentru o cauză care nu era a lor. Cei rămași în viață, în cea mai mare parte, aveau să treacă hotarul în România la frații lor de aceeași limbă și același neam.

În timpul noii ocupații rusești la suferințele românilor din Bucovina prilejuite de stăpânirea habsburgică atât de sugestiv evocate de scriitorul Aurel Moraru într-o lucrare cu caracter memorialistic prin cuvintele „valuri pustiitoare biciuite de biciul de foc al lui Marte, trecând într-un grozav flux și reflux peste ținuturile străjuite de Codrul Cîșminului și până departe peste lăcașul de odihnă al celui mai mare voevod al Moldovei, lăsat-au în urma lor acea pustietate, acel strajnic prăpăd a cărui liniște de moarte, îți îngheață sângele în vine”¹, s-au adăugat nelegiuirile și samavolniciile provocate de trupele țariste consemnate de un alt martor ocular preotul Adrian Boca din Gura Humorului și care constau în devastarea instituțiilor publice (judecătorii, școlii, bibliotecii), jefuirea localnicilor de bunurile lor materiale (vite, cai, păsări, mijloace de transport, provizii, obiecte de uz casnic) maltratările la care a fost supusă populația (bătaia cu patul puștii, cu nagaica), siluirea femeilor și fetelor.

În iarna anului 1914—1915 operațiile militare din Bucovina au avut caracterul războiului de poziție, dar în februarie 1915 armata austro-ungară condusă de generalul Pflanzer Maltici a reluat cu succes ofensiva contra celei rusești ocupând una după alta localitățile Câmpulung Moldovenesc, Suceava, Siret, Cernăuți (15 februarie). De data aceasta linia frontului s-a stabilizat pe timp de un an de zile — până în iunie 1916 — timp în care administrația austriacă a funcționat aproape normal, de ex. școlile au fost redeschise, dar starea de asediu a fost menținută. Autoritățile austriece din Bucovina au continuat prigonirea românilor bănuți de a le fi ostili lor pe de o parte iar pe de alta de a fi simpatizanți ai guvernului român, care încă își menținea neutralitatea față de această mare confruntare europeană.

În aceste condiții mulți români din Bucovina au fost siliți să se refugieze în România hotărâți să lupte prin orice fel de mijloace pentru scuturarea jugului stăpânirii străine care dănuia pe pământul strămoșesc de aproape un secol și jumătate. Mai întâi ei au participat la București la Congresul românilor de peste hotare (15 martie 1915) unde au votat moțiunea de solidaritate cu lupta poporului român pentru realizarea unității sale politice; de asemenea, unii cu vocații politice și-au continuat activitatea în cadrul *Asociației bucovinenilor* (creată la București în iulie

1. A. Morariu, *Bucovina 1774—1914*, București, 1915, p. 135.

1915) sau al *Asociației românilor bucovineni și transilvăneni* al cărui obiectiv principal era unitatea politică adică înfăptuirea unirii Bucovinei și Transilvaniei cu patria mamă, cu România. Alții s-au înrolat ca voluntari în armata română unde au depus jurământul ostășesc pe steagul tricolor. Unul din ei istoricul Ion Grămadă, atunci tânăr de 29 ani, declara în acele momente înălțătoare pentru oricare român, următoarele : „în numele Bucovinei, în numele țării noastre, ne-am adunat... Croiți hotare mai largi României ; de vă vor opri puhoaiile de dușmani, deschideți-vă cale cu săbiile voastre ; sunt noi strălucitoare, cu fulgere de lumină pe ele, botezați-le în sângele asupritorilor noștri, adăpați-le cu sânge ; vi le dăm cu-rate, să le aduceți îndărăt închegate cu sânge. Bucovina roabă și îndurerată vă încinge astăzi coapsele cu ele. Fiți vrednici de ele !”² Doi ani mai târziu, cel care rostise aceste cuvinte avea să moară ca un erou su sabia în mână la 27 august 1917 în luptele de la Cireșoia.

Românii din Bucovina aflați la București au editat și un ziar al lor intitulat *Revista Bucovinei* în primăvara anului 1916, condus de scriitorul Ilie Töröuțiu. În articolul de fond al primului număr din 1 aprilie se scria următoarele „Veniți ca soli ai fraților la frați, noi suntem purtătorii sfintei misiuni a pregătirii sufletului unui neam pentru unul din cele mai mari și înălțătoare momente din câte le va cunoaște istoria... Locul nostru e cât se poate mai în fruntea celor ce vor să frângă lanțurile ruginite ale sclaviei seculare, în care zace frumoasa Bucovină de 142 de ani, iar chemarea noastră-i să le luminăm calea spre această țintă întrezărită de mult, cu făclia luminii și adevărului în mână. Dând românilor de pretutindenea această publicație... desfășurăm cutele unui nou drapel sub care ne-am adunat cu toți, uniți într-un singur gând și într-o singură simțire și întru dornici de luptă și râvnitori de izbândă în rândul acelor care nu cunosc astăzi un mai mândru scop al vieții decât lupta pentru dezrobirea fraților...”³

Cam în aceeași vreme situația politică și militară din Bucovina avea să se deterioreze ca urmare a noii ofensive a armatei ruse pe un larg front (circa 500 km) din mlaștinile Pripetului până la Vatra Dornei, cunoscută sub numele de ofensiva lui Brusilev, după numele comandantului suprem al armatei ruse de pe acest front, generalul Alexei Alexeevici Brusilov. Obținând succes după succes armata rusă a pătruns în interiorul pozițiilor armatei austro-ungare pe o adâncime de 50 până la 125 km. Astfel a fost recucerită Bucovina de către ruși a treia oară, aceștia intrând în Cernăuți la 17 iunie 1916. În teritoriul ocupat de autoritățile militare ruse a fost instalat un nou guvernator subordonat guvernatorului general al teritoriilor austriece ocupate, cu reședința la Liov, precum și noi primari în toate așezările rurale și urbane, de ex. la Cernăuți noul primar era Gh. Șandru⁴. Câteva luni mai târziu la 14/27 august România

2. I. Nistor, *Istoria Bucovinei*, București, 1991, p. 363.

3. I. Cocuz, M. Hulubei, *Presa românească din Bucovina 1809—1944*, Suceava, 1991.

4. I. Nistor, *op. cit.*, p. 369.

intra în război contra Austro-Ungariei ca urmare a aderării ei la Antantă, consolidând astfel pozițiile rușilor în Bucovina, până în vara anului 1917 când din nou armatele Puterilor centrale au ocupat Galiția și cea mai mare parte a Bucovinei, ca urmare a ofensivei declanșată pe direcția Cernăuți — Hotin — Chișinău — Odesa. Această nouă situație a durat până la pacea de la Brest Litovsk din 15 martie 1918. /

În tot acest timp conducătorii românilor din Bucovina refugiați în România, în frunte cu profesorii Ion Nistor, D. Marmeliuc și alții alături de românii din Transilvania au întreprins o serie de acțiuni menite să contribuie la victoria trupelor Antantei pe frontul de est din Europa împotriva acelorale ale Puterilor Centrale. În acest scop ei au redactat în septembrie 1916 un memoriu înaintat guvernului român prin care cereau sprijinul pentru înființarea unor regimente de bucovineni și ardeleni al căror efectiv să-l constituie soldații români din fosta armată austro-ungară aflați ca prizonieri în lagărele din Rusia.

Acțiunea pentru crearea acestor unități militare a durat mai multe luni de zile deoarece în Rusia erau atunci peste o mie de lagăre de prizonieri și din ele trebuiau să fie selecționați românii, la capătul unor lungi formalități. Pe de altă parte în acest timp izbucnirea revoluției în Rusia (februarie-martie 1917), care a pus capăt regimului țarist înlocuit cu un regim constituțional avea să creeze o serie de noi dificultăți acestei acțiuni. Cu toate acestea prizonierii români din Rusia au fost aduși în lagărul de la Darnița din apropiere de Kiev și înrolați în mai multe regimente. În același timp la 23 februarie 1917 a fost emis ordinul nr. 1191 al Ministerul de război român prin care se hotăra crearea *Corpului voluntarilor români bucovineni și ardeleni* al cărui comandant a fost numit generalul Constantin Coandă. Cu organizarea lui a fost însărcinat locot. col. Constantin Pietraru. O săptămână mai târziu locot. col. C. Pietraru s-a aflat în tabăra prizonierilor din Darnița unde soldații și ofițerii români voluntari au semnat o declarație angajament în care fiecare își exprima dorința de a face parte din cadrele armatei române, să lupte pentru dezrobirea Bucovinei și Transilvaniei de sub dominația Austro-Ungariei și alipirea acestor două provincii la România. Astfel în mod oficial la 16 martie 1917 corpul voluntarilor români din Rusia era constituit.

După mai bine de o lună, la 26 aprilie 1917 voluntarii bucovineni și ardeleni aprobau cu entuziasm un apel redactat la Darnița în care se sublinia hotărârea lor de a lupta pentru înfăptuirea statului național românesc. „*Suntem gata — se afirma în apel — să intrăm în luptă pentru împlinirea idealului nostru de a uni tot poporul, tot teritoriul românesc din monarhia austro-ungară în una și nedespărțita Românie, cerem cu voință neștrămutată încorporarea la România liberă, pentru a forma împreună cu ea un singur stat național românesc, pe care îl vom zidi pe bazele celei mai înainte democrații*”⁵.

În primăvara aceluiași an, la 8 iunie 1917 a sosit la Iași primul detașament de voluntari români bucovineni și transilvăneni de 1 500 soldați

5. Gh. Platon, *Istoria modernă a României*, București, 1985, p. 488.

și 130 de ofițeri, unde au fost întâmpinați în gara orașului de generalul Constantin Prezan, care le-a urat un bun venit pe pământul strămoșesc și care l-a îmbrățișat pe cel mai vechi ofițer dintre ei în numele tuturor. Apoi pe platoul Șorogari, detașamentul a jurat credință regelui Ferdinand I, care le-a spus cu acest prilej printre altele „Pe voi regele, căruia i-ați jurat credință, vă privește cu dragoste și cu încredere, căci în sosirea voastră el salută chezașia cea mai puternică, că visul atâtor veacuri se va împlini, că dorul unui neam în sfârșit se va stinge”⁶. În aceeași zi în piața Unirii din Iași, în jurul statuii lui Alexandru Ioan Cuza s-a serbat, în mijlocul unei bucurii delirante, *cea dintâi manifestare a întregirii complete a neamului, temeliea României Mari*. Au ținut atunci cuvântări emoționante prin conținutul lor primul ministru al țării Ion I. C. Brătianu, poetul Octavian Goga din partea Transilvaniei și profesorul universitar Ion Nistor din partea Bucovinei. Reținem din alocuțiunea acestuia din urmă cuvintele „Steagul tricolor la care ați jurat nu este nou pentru voi. Sub cutele lui au biruit strămoșii noștri la Căminul Cosminului dar de aproape un veac și jumate nu mai fâlfâie mândru peste meleagurile Bucovinei. Îmbogățiți strălucirea lui cu marea izbândă pe care întregul neam românesc o așteaptă cu deplină încredere de la voi și de la camarazii voștri. Vouă soarta v-a rezervat cea mai mare cinste de care se pot învrednici fiii Bucovinei, cinstea de a împlânta din nou steagul național la Suceava și la Cernăuți, de unde fusese smuls acum 143 de ani de către răpitoarea pajură habsburgică; aceasta va fi cea mai aleasă răsplătă a jertfei voastre!”⁷. Dindată aceste unități precum și altele care au urmat, până în toamna anului 1917, numărul românilor voluntari încadrați în aceste unități ridicându-se la 30 000 soldați și ofițeri proveniți nu numai din Bucovina dar și din Banat și Transilvania au fost repartizați pe frontul românesc din sudul Moldovei.

Din primăvara anului 1917 românii din Bucovina au fost implicați într-o seamă de evenimente imprevizibile până atunci, menite să îngreuneze lupta pentru alipirea țării lor la România. Ne referim la faptul că autoritățile centrale habsburgice din Viena în frunte cu noul împărat Carol al IV-lea de Habsburg, care urmase la tron lui Franz Josef I, decedat în noiembrie 1916, au elaborat un plan de salvare de la destrămarea Imperiului austro-ungar, destrămarea care se vedea iminentă, ca urmare a faptului că ungurii, slovaci, românii, cehii, sârbii și bosniacii militau pentru redobândirea independenței. Acest plan prevedea transformarea imperiului multinațional habsburgic într-o confederație de state naționale autonome dominate de Austria. Primul pas în această direcție se făcuse în mai 1917 când a fost restaurat regatul polon, la care a fost înglobată Galiția. O lună mai târziu, în Parlamentul din Viena, deputații ucrainieni au cerut crearea unei Ucraine apusene autonome din care să facă parte nu numai Galiția occidentală dar și Bucovina și Rusia subcarpatică. Cererea ucrainenilor a tot fost amânată

6. C. Kirilescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916—1919*, vol. 2, București, 1922, p. 92.

7. I. Nistor, *op. cit.*, p. 366; C. Kirilescu, *op. cit.*, vol. 2, p. 91—92.

până în primăvara anului 1918, din cauza evenimentelor precipitate din Rusia, unde izbucnise a doua revoluție rusă condusă de data aceasta de bolșevici, când a fost dezbătută în timpul negocierilor de pace de la Brest Litovsk (9 februarie 1918) și inclusă apoi în tratatul încheiat între Rusia și Austro-Ungaria.

Desfășurarea evenimentelor militare pe fronturile europene de vest și de est în vara și toamna anului 1918 defavorabile Puterilor Centrale a grăbit apariția tot mai mult a cererilor de independență a popoarelor din cuprinsul Imperiului austro-ungar. Drept urmare împăratul Carol al IV-lea de Habsburg a dat publicității manifestul intitulat : „*Către popoarele mele credincioase*“ prin care încerca să împiedice destrămarea statului multinațional și propunea transformarea lui într-o federație de șase state independente (austriac, ungar, ceh, slav de sud, polonez și ucrainian). Primii care au răspuns favorabil manifestului imperial au fost ucrainenii, care prin intermediul Radei din Liiov, au proclamat la 19 octombrie 1918 statul ucrainian de vest, în care erau cuprinse Galiția occidentală, Bucovina de nord-vest și Rusia subcarpatică ; la 28 octombrie s-a proclamat statul cehoslovac, la 29 octombrie s-a proclamat statul slavilor de sud.

Proclamarea statului ucrainian de vest a provocat o mare îngrijorare în rândul românilor din Bucovina, care vedeau amenințată integritatea teritorială a țării lor. Trei zile mai târziu Gh. Grigorovici și C. Isopescu-Grecul, deputați în parlamentul din Viena, constituiți în Clubul român al parlamentarilor, devenit ulterior Clubul național român au cerut ca Bucovina să fie restituită integral României din care fusese despărțită în urmă cu 143 de ani. Plini de indignare românii din Bucovina și-au exprimat cu acest prilej punctul lor de vedere într-un virulent articol apărut în ziarul „Viața nouă“ la 27 octombrie 1918, ce apărea la Viena, prin cuvintele : „Bucovina este o unitate istorică și geografică, ea este pământ curat românesc, nu numai de la Suceava până la Prut, dar de la Vatra Dornei și până la Nistru. În acest pământ s-a organizat de la a doua descălecare, viața de stat românesc. Bucovina ne-a rămas moștenire, așa cum este ea în întregimea ei, de la înaintașii noștri și datori suntem să o păstrăm neștirbită vremurilor viitoare“⁸.

În aceeași zi la Cernăuți intelectualitatea românească din Bucovina în frunte cu Iancu Flondor, Sextil Pușcariu, Dionisie Bejan au convocat o adunare la care au participat deputați români din parlamentul din Viena, foștii deputați din Dieta Bucovinei, primari din așezările rurale și urbane din Bucovina, care s-au declarat în *Adunare constituantă a Bucovinei*, unde la capătul unor însuflețite discuții s-au pus bazele unui *Consiliu național* alcătuit inițial din 50 de membri și a unui comitet executiv condus de Iancu Flondor. Adunarea constituantă a făcut apoi o declarație foarte importantă și anume că „*ea hotărăște unirea Bucovinei cu celelalte țări românești într-un stat național independent și va purcede în acest scop, în deplină solidaritate cu românii din Transilva-*

8. I. Nistor, *op. cit.*, p. 379—380.

nia și Ungaria"⁹. În privința rostului Consiliului național, acesta urma să conducă destinele poporului român din Bucovina, să-i apere drepturile fiind așadar considerat ca singura autoritate legală a acestuia. Cu acest prilej a fost alcătuit primul guvern român din Bucovina din 14 secretari de stat avându-l ca președinte pe Iancu Flondor. De îndată acesta din urmă, în numele românilor din Bucovina a cerut guvernatorului austriac Entzdorf să i se predea puterea executivă, fapt pe care acesta l-a refuzat, ținând seama de starea explozivă, ce se crease atunci în Bucovina, provocată de menținerea pretențiilor ucrainenilor din țară de a desmembra acest teritoriu în două regiuni, una ucrainiană și alta română, în concordanță cu ponderea etnică reflectată în ultimul recensământ din decembrie 1910 ; astfel 7 din cele 11 județe ale Bucovinei ar fi urmat să fie alipite la republica ucrainiană de vest cu capitala la Liov.

Pretențiile ucrainenilor au fost însoțite de o seamă de tulburări ale ordinii publice, în sensul că aceștia au început să devasteze depozitele militare și de aprovizionare a populației, să provoace pogromuri mai ales în mediul urban, unde populația evreiască era în număr mare. În contextul acestor tulburări se înscrie ocuparea la 6 noiembrie 1918 a palatului guvernatorului din Cernăuți de milițiile ucrainiene venite din Galiția și forțarea guvernatorului de a preda puterea executivă delegațiilor ucrainieni și români, respectiv deputaților Semako și Aurel Onciul, ultimul recunoscut pentru sentimentele sale austrofile și ucrainofile, care de altfel acționase de unul singur fără încuviințarea Consiliului național român din Bucovina condus de Dionisie Bejan. Și pentru ca în noile condiții create, care agravase mult situația la Cernăuți, unde toți locuitorii indiferent de etnie erau obligați să presteze jurământul de credință față de Rada ucrainiană de la Liov, iar viața și avutul românilor erau amenințate din partea milițiilor ucrainiene Consiliul național român a cerut, prin reprezentantul său V. Bodnărescu ajutor militar din partea guvernului României, pentru restabilirea ordinii și legalității în Bucovina, oerere care a fost acceptată de îndată.

Această misiune a revenit Divizei a 8-a de infanterie română mobilizată și pusă în stare de luptă sub comanda generalului Zadic cu un efectiv de 3000 soldați și ofițeri dotată cu unități de infanterie, cavalerie și artilerie. Astfel la 8 noiembrie 1918 armata română trecea vechia graniță cu Austro-Ungaria și intra în Bucovina, pământ strămoșesc, ce urma să revină la patria mamă, fiind întâmpinată în drumul ei cu un entuziasm delirant. Intrarea românilor în Cernăuți a fost precedată de o proclamație lansată din avion și adresată locuitorilor orașului în care li se făcea cunoscută garantarea liberei exercitări a drepturilor lor civice dar și reprimarea, dacă va fi nevoie „cu toată seriozitatea a oricărei încercări de dezordine, acte de violență sau nesupunere”¹⁰.

Astfel, în ziua de 11 noiembrie 1918, când pe plan european lua sfârșit primul război mondial prin semnarea armistițiului, trupele ro-

9. C. Kirițescu, *op. cit.*, vol. 2, p. 508.

10. I. Nistor, *op. cit.*, p. 386.

mâne intrau în Cernăuți, punând pe fugă milițiile ucrainiene. De la Cernăuți unele unități ale Diviziei a 8-a române au înaintat până la hotarele vechi ale Moldovei până la Nistru, Ceremuș și Colacin. De reținut faptul că la Cernăuți în ziua de 11 noiembrie 1918, la palatul mitropolitan denumit de acum palatul național a avut loc o întâlnire emoționantă între generalul Zadic și membrii Consiliului național român „așa cum fac frații iubitori cari, după o lungă și dureroasă despărțire se întâlnesc spre a nu se mai despărți niciodată”¹¹, așa cum mărturisește un martor contemporan al acestor evenimente.

După restabilirea ordinii și legalității în Bucovina la 12 noiembrie 1918 Consiliul național român s-a întrunit în ședință publică și a votat *Legea fundamentală provizorie asupra puterilor țării Bucovina*, o adevărată constituție, prin care era reglementată aplicarea puterii executive în Bucovina. În săptămânile ce au urmat, Consiliul național român a luat legătura cu Comitetul refugiaților bucovineni din Bucovina și cu guvernul României pentru coordonarea acțiunilor, menite să ducă la elaborarea unui statut juridic internațional pentru Bucovina, care trebuia să ducă implicit la unirea cu regatul României, mai ales că la 11 noiembrie 1918 imperiul Habsburgic se destrămase odată cu abdicarea împăratului Carol al IV-lea. Astfel s-a ajuns la concluzia că noul statut internațional al Bucovinei trebuia hotărât în cadrul unui congres general al reprezentanților populației din Bucovina, din care să facă parte nu numai fruntași ai românilor dar și ai celorlalte etnii (ucrainieni, germani, polonezi, evrei) unde urma să fie stabilit raportul politic al Bucovinei față de regatul român. Acest congres a fost convocat la Cernăuți în sala sinodală a palatului mitropolitan în ziua de 28 noiembrie 1918 la care au luat parte 74 membri ai Consiliului național român precum și 7 delegați ai germanilor, 13 ai ucrainenilor și 6 ai polonilor. Ca invitați de onoare au mai luat parte patru delegați din Basarabia în frunte cu Pan Halippa, vicepreședintele Sfatului Țării din Chișinău și trei din Transilvania.

Congresul a fost prezidat de Iancu Flondor, președintele guvernului, care după alocuțiunea rostită de Dionisie Bejan, președintele Consiliului național român adresată fruntașilor neamului românesc din Bucovina și reprezentanților românilor din Basarabia și Transilvania, acesta a dat citire Declarației de unire a Bucovinei cu România. În actul solemn se preciza că Bucovina fusese din totdeauna parte integrantă a Moldovei, că pe acest teritoriu se aflau cele mai vechi și semnificative instituții statale românești, că locuitorii acestei provincii au apărut cu prețul vieții lor pământul strămoșesc, că acest teritoriu a fost în mod samavolnic despărțit de pământul Moldovei în urmă cu 143 de ani, timp în care populația autohtonă majoritară românească a fost lipsită de drepturile ei legitime de a se conduce bucurându-se de autonomie, în fine că după atâția ani de suferințe și umilințe a sosit ziua supremă a eliberării ei de sub stăpânirea străină și a unirii Bucovinei cu cele-

11. C. Kirițescu, *op. cit.*, vol. 2, p. 511.

alte țări românești dintre Nistru și Tisa într-un stat național unitar. Declarația se încheia în felul următor : „Astăzi, când după efortări, sacrificii și jertfe uriașe din partea României și a puternicilor și nobililor ei aliați, s-au întronat în lume principiile de drept și umanitate pentru toate neamurile și când, în urma loviturilor zdrobitoare, monarhia austro-ungară s-a zguduit din temelii ei și s-a prăbușit și când toate neamurile încătușate în cuprinsul ei și-au câștigat dreptul de liberă hotărâre de sine, cel dintâi gând al Bucovinei dezrobite se îndreaptă către regatul României de care întotdeauna am legat nădejdea dezrobirii noastre. Drept aceea, noi, Congresul general al Bucovinei întrupând suprema putere a țării și fiind investit singur cu putere legiuitoare, în numele suveranității naționale, hotărâm Unirea necondiționată și pentru vecie a Bucovinei în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru cu regatul României”.¹² A urmat apoi la cuvânt delegatul etniei polone din Bucovina care a dat citire unei declarații, prin care salută cu căldură ziua sfântă a renașterii României unite. „Noi recunoaștem în întregime drepturile imprescriptibile ale poporului român asupra teritoriilor de la sud de Nistru în general și în special asupra Bucovinei”¹³ încheia delegatul polon declarația sa. Tot așa a rostit o declarație și delegatul etniei germane din Bucovina care sublinia în încheiere că în numele germanilor din Bucovina se pronunță pentru unirea Bucovinei cu regatul României.

Supusă la vot *Declarația de unire a românilor din Bucovina* a fost acceptată în unanimitate de întreaga asistență și în aplauzele tuturor participanților. „Mărețul act istoric se desăvârșise. Nelegiuirea de la 1775 fusese reparată. Coroana lui Ștefan cel Mare, pătată de sângele de mucenic al lui Grigore vodă Ghica, se așeza strălucitoare pe fruntea lui Ferdinand I, rege al tuturor românilor” scria istoricul C. Kirilescu comentând acest eveniment măreț din istoria poporului român.¹⁴

În zilele următoare actul unirii consumat la Cernăuți a fost adus la cunoștința guvernelor României, Franței, Marii Britanii, Italiei și Statelor Unite ale Americii. Drept urmare guvernul României a elaborat un decret lege la 31 decembrie același an, supus aprobării regelui Ferdinand I având două articole, primul cu următorul text „Bucovina în cuprinsul granițelor sale istorice este și rămâne de-a pururea unită cu regatul României”. Decretul regal purta semnăturile monarhului țării și a lui Ion I. C. Brătianu, președintele Consiliului de miniștri și ministru al afacerilor externe.

Actul unirii Bucovinei cu România din 28 noiembrie 1918 a căpătat recunoașterea internațională, el fiind confirmat mai întâi la 10 septembrie 1919 de delegatul Austriei la semnarea tratatului de pace de la

12. C. Kirilescu, *op. cit.*, vol. 2, p. 512.

13. C. Kirilescu, *op. cit.*, vol. 2, p. 513.

14. *Ibidem*.

Saint-Germain, încheiat între Austria și puterile din Antantă (15 state) art. 59 din acest tratat recunoscând renunțarea Austriei la ducatul Bucovina în favoarea României. „Austria renunța în ce o privește în favoarea României la orice drepturi și titluri asupra părții din fostul ducat al Bucovinei, aflată dincoace de frontierele României așa cum vor fi fixate ulterior de către principalele Puteri aliante și asociate“. O altă recunoaștere internațională a mai avut loc la 10 august 1920 în tratatul de pace de la Sevres încheiat de statele din coaliția Puterilor Centrale cu Polonia, Cehoslovacia și Iugoslavia.